

Közművelődési együttműködés a Kárpát-medencében

A Nemzeti Művelődési Intézet a Kárpát-medencei magyarság köz-
művelődési életének szakmai-mód-
szertani összefogó háttérintézmé-
nye. Az 1997. évi CXL. törvény a
muzeális intézményekről, a nyilván-
os könyvtári ellátásról és a közmü-
velődésről 85.§ 1.b. pontja alapján
együttműködik nemzetközi szerve-
zetekkel is, amely alapján a Nemze-
ti Művelődési Intézet alapító okira-
tában is megjelenik ez a tevékeny-
ség. A nemzetközi együttműködé-
sek legfontosabb terepe a 2012-től
megújult szakmai tevékenységében
a Kárpát-medencei magyarság,
ezért ebben a tanulmányban a
Szakmafejlesztési Igazgatóság ko-
ordinálásával, de a teljes Nemzeti
Művelődési Intézet vonatkozásá-
ban megvalósuló Kárpát-medencei
magyar közművelődési együttmű-
ködések mutatjuk be.

Kárpát-medencei Köz- művelődési Kerekasztal

A Kárpát-medencei régiókban
létrejötték a kisebbségi magyar
művelődési intézetek, együttmű-
ködésükből pedig a regionális
különbözőségeket és egyenlensé-
gek ellenére öt intézmény (Zenta,
Dunaszerdahely, Kolozsvár, Be-
regzász, Muravidék) 2008-ban
Beregszászon megalakította a

Kárpát-medencei Közművelődési
Kerekasztalt, a szervezetek együtt-
működésének fórumát. 2009-ben
a magyar kulturális tárca bizalmat
szavazott a Kerekasztalnak, közös
közművelődési képzéseket, ösz-
szehangolt informatikai-infor-
mációs fejlesztéseket, közös Kár-
pát-medencei programokat támo-
gatott és támogat azóta. A szakmai
működésnek újabb lendületet adott,
amikor 2014. június 11-én Buda-
pesten a Nemzeti Művelődési Inté-
zet szervezésében a „Hálózatépítés
– közösségi kezdeményezések” IV.
Stratégiai Konferencia keretében
Halász János kulturális államtitkár,
Závogyán Magdolna, a Nemzeti
Művelődési Intézet főigazgatója és
a Kárpát-medencei Közművelődési
Kerekasztalt alkotó intézetek veze-
tői – dr. Széman Péter, az Erdélyi
Magyar Közművelődési Egyesület
elnöke, Huszár László, a Szlová-
kiai Magyar Művelődési Intézet
igazgatója, Hajnal Jenő, a Vajdasági
Magyar Művelődési Intézet igazga-
tója, Zubánics László, a Kárpátaljai
Magyar Művelődési Intézet elnöke
és Kepe Lili, a muravidéki Magyar
Nemzetiségi Művelődési Intézet
igazgatója – stratégiai együttmü-
ködési megállapodást írtak alá.
A keretjellegű megállapodás a felek
kölcsonös elköteleződését fogal-
mazta meg a közös ügyek, az egye-
temes magyar közművelődés fel-

adatainak megoldása iránt. Ahogy
a megállapodás preambulumban
a Kerekasztal tagjai megfogalmaz-
ták: „A Kárpát-medencei Közműve-
lődési Kerekasztal részt kíván venni
a magyar közművelődés egészének
fejlesztésében, a magyar közösségek
nemzeti kohéziójának erősítésében
és a Nemzeti Művelődési Intézet
partnereként a magyar közművelő-
dés részeként kíván tevékenykedni.”

A Nemzeti Művelődési Intézet
Kárpát-medencei hatókörű min-
taprogramjaiból néhány kutatást,
képzést és egy szakmai tevékenysé-
get emelünk ki.

Kárpát-medencei hatókörű kutatások és felmérések

A Nemzeti Művelődési Intézet
kiemelt stratégiai feladata, hogy tá-
mogassa a külföldi magyar közös-
ségeket abban, hogy képessé vál-
janak saját értékeik, hagyományaik

felismerésére és megőrzésére. Ennek a tevékenységnek mindannyiunk számára nagyon fontos eleme a Kárpát-medencei közös kulturális tér különböző szegmenseinek tudományos kutatásokkal történő erősítése, fejlesztése. Az elmúlt 10 évben a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságának Kutatási Központja koordinálásával megvalósult kutatásokból kettőt emelünk ki, amellyel megvilágítjuk a Kárpát-medencei hatókörü kutatási lehetőségeket.

2022–2023-ban bicentenáriumi emlékévek keretében ünnepeljük Petőfi Sándor születésének 200. évfordulóját. A fenti célokkal is összhangban az Intézet az emlékévhöz kapcsolódóan felmérte a költő örökségét az anyaországban és a határon túli területeken egyaránt. A kutatás célja az volt, hogy minél teljesebb képet kapjunk Petőfi Sándor örökségéről, a hozzá kapcsolódó hagyományokról, eseményekről, továbbá arról, hogy az egyes települések milyen módon ápolják az emléket. A 2020. november és 2021. január között zajló online kérdőíves felmérésben fontos szerepet játszott az a szempont, hogy a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal tagjainak közreműködésével – akik a legmegbízhatóbb és legpontosabb ismeretekkel rendelkeznek a határon túli települések kulturális életéről – kapjunk információkat a költő emlékéhez kötődő határon túli hagyományokról. A felmérés kiterjedt a költő nevének felhasználására, a személyéhez fűződő kulturális eseményekre, megemlékezésekre, a rendezvények kormányzati vagy uniós támogatására. Az eredmények azt mutatták, hogy a pozitív választ adó települések még mindig erősen kötődnek Petőfi emlékéhez, és változatos módon ápolják, őrzik a költő emléket és vele együtt az 1848/1849-es hagyományokat. A legtöbb válasz Szlovákia magyar ajkú településeiről ér-

kezett (40%), de száz felett kaptunk kitöltött adatlapokat Erdélyből és a Délvidékről is, Kárpátaljáról pedig 63 települést értünk el. Örömteli tény, hogy a válaszadó 545 település 31%-án van Petőfiről elnevezett közterület. 84 településen lelhető fel mintegy 125 olyan köztéri alkotás, amely a költőhöz kötődik. Ezek felállítási idejének az 1871 és 2020 közötti időszakot jelölték meg a válaszadók. Arra a kérdésre, hogy van-e Petőfinek bármilyen kötődése a településhez, a kitöltő települések 12%-a válaszolt igennel, valamint 68 település számolt be arról, hogy településének van Petőfivel kapcsolatos élő hagyománya, feljegyzett eseménye. A kutatás eredményeire is építve a 2022-ben a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásával, a Magyar Kormány támogatásával elindult Petőfi Klubok hálózatához 88 magyarországi település mellett 12 határon túli magyar közösség is csatlakozhatott, és ez a hálózat 2023-ban újabb 100 taggal bővíthet, hogy a 200. évfordulóra 200 Petőfi Klub működhessen a Kárpát-medencében. A Petőfi Klubok a reformkor szellemiségéhez méltó kulturális alkalmakat juttatnak a településekre, amely alkalmak közvetlen lehetőséget teremtenek a nemzeti értékek megismerésére, történelmi, művelődéstörténeti és szépirodalmi tudásbővítésre, szórakozásra, továbbá a személyes és közvetlen kapcsolatokra építő, azokat erősítő közösségi együttlétekre és az online kapcsolódásra is.

A Kárpát-medencei hatókörü másik kiemelt kutatásunk kapcsán a trianoni békeszerződés 100 éves évfordulójához kötődően is fontosnak tartottuk, hogy a határon túli művelődő közösségek szempontjából végezzünk vizsgálatot abból a célból, hogy még teljesebb képet kapjunk a Kárpát-medencei kulturális közösségek életéről, tevékenységéről és áttekintsük az ezekben zajló változásokat. Kutá-

tásunk célja volt az is, hogy felmérjük, ezzel együtt tovább is erősítsük a Kárpát-medencei közös tér kulturális hagyományait. A kutatásban a határon túli magyar területeken is a 100 éves kulturális hagyományokról, Trianon emlékezetéről, a hagyományok tovább éléséről, új hagyományok születéséről, a kulturális közösségünk múltbeli és jelenlegi állapotáról kérdeztük a válaszadókat, ahogyan a magyarországi kutatásban résztvevőket. Kutatási céljaink között szerepelt a hagyományápolás minőségének, múltjának és jelenének vizsgálata, az, hogy a közösségi művelődés hagyományos formái hogyan élnek tovább a jelenben (táncház, dalárdák, színekörök, olvasókörok rokonsági, faluközösségi, a paraszti társadalom, vallási közösségek hagyományai). Kutatásunkban kiemelten fontos szempontként jelentkezett, hogy információkat kapjunk elérendő céljaink dimenzióiban a Kárpát-medencei Kulturális Kerekasztal tagjaitól, akik a legmegbízhatóbb és legpontosabb ismeretekkel rendelkeznek a határon túli területek kulturális közösségeiről, Trianon emlékezetéről és a kulturális tradíciók ápolásának múltbeli és jelenlegi helyzetéről. Az interjúkat az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnökével, dr. Széman Péterrel, a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület elnökével, Molnár Eleonórával, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatójával, Soós Mihállyal, a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet akkori igazgatójával, Huszár Lászlóval, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet igazgatójával, Gondi Martinával és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnökével, Sutus Áronnal vettük fel. Az interjúk alapján is érthetően eltérő kulturális helyzeteket és sajátosságokat látunk az egyes határon túli magyarlakta területek vonatkozásában. Más a helyzet a tömbmagyarságban, más

a vegyes területeken és más a szórványban is. A hagyományok megélése sem jelentkezik egyformán az elcsatolt területeken, annak időnként drámai nehézsége inkább a szórványban merül fel. Ezekben az esetekben nagyon fontosak azok a kulcsemberek és civil szervezetek, akik gondozzák a magyar közösségeket és a hozzájuk kötődő hagyományokat. A válaszok alapján is érzékelhető volt, hogy a határon túli magyar művelődési intézetek szoros együttműködést alakítottak ki az évek során az anyaország kulturális szervezeteivel, intézményeivel. Ezek a közül a legjelentősebb, élő, folyamatos és intenzív kapcsolat a Nemzeti Művelődési Intézetrel jött létre.

Képzések, ismeretterjesztések a határon túl

A Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei küldetése, hogy a közösségeket képessé tegye saját értékeik felismerésére és az ebből adódó lehetőségek hasznosítására. Ennek támogatására a szakmai rendezvények mellett képzéseket, tudásmegosztó alkalmakat biztosít a megfelelő szakmai utánpótlás megteremtése és a folyamatos szakmafejlesztés érdekében.

A Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságához tartozó Felnőttképzési Központ munkatársai közel 250 oktató bevonásával Kárpát-medencei képzési feladatokat látnak el a közművelődési szakemberek folyamatos képzésében és továbbképzésében. A közművelődési szakemberek képzése mellett fontosnak tartjuk a Kárpát-medencében működő kulturális feladatokat, közművelődési tevékenységet ellátó szervezetek szakembereivel is az élő kapcsolatok megerősítését. Ezért nemcsak a Magyarországon szervezett szakmai rendezvényekre, képzésekre várjuk őket, hanem a Nemzeti

Művelődési Intézet munkatársai is kiutaznak és helyben valósítanak meg workshopokat, tréningeket, képzéseket, ezzel is segítve a tudásmegosztó alkalmak helyben történő elérését.

A Nemzeti Művelődési Intézet kiemelt feladatának tekinti, hogy a kulturális alapellátás kiterjesztéséhez országszerte, sőt Kárpát-medencei szinten rendelkezésre álljanak a szükséges személyi feltételek. A Nemzeti Művelődési Intézet célja, a hazai szakember-ellátottságon túl, a Kárpát-medencében működő kulturális feladatokat, közművelődési tevékenységet ellátó szervezetek jó gyakorlatainak kölcsönös megismerése, az adaptáció lehetőségeinek feltérképezése is megtörténjen határon innen és túl. Ennek a törekvésnek az ered-

ményeképpen műhelymunkák, képzések, továbbképzések, tréningek jöttek létre Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban egyaránt az elmúlt közel 10 évben, és ezekhez csatlakoztak kárpátaljai és muravidéki szakemberek is.

Az elmúlt időszakban megvalósult határon túli képzésekből kiemelhetők a hazai akkreditációs rendszerben minősített 30-60 órás képzési programok, mint például a *Szervezeti hatékonyságnövelő komplex tréning*, az *Értékfeltárás a helyi közösségekben* vagy az *Amatőr művészeti csoportok mentoralása* elnevezésű képzések. Így például nagy sikere volt a 2017. évi értékfeltáró képzéssorozatoknak a Felvidéken, a 2018. évi vajdasági csoportvezetői képzéssorozatnak, a 2019. évben a *Közösségi*

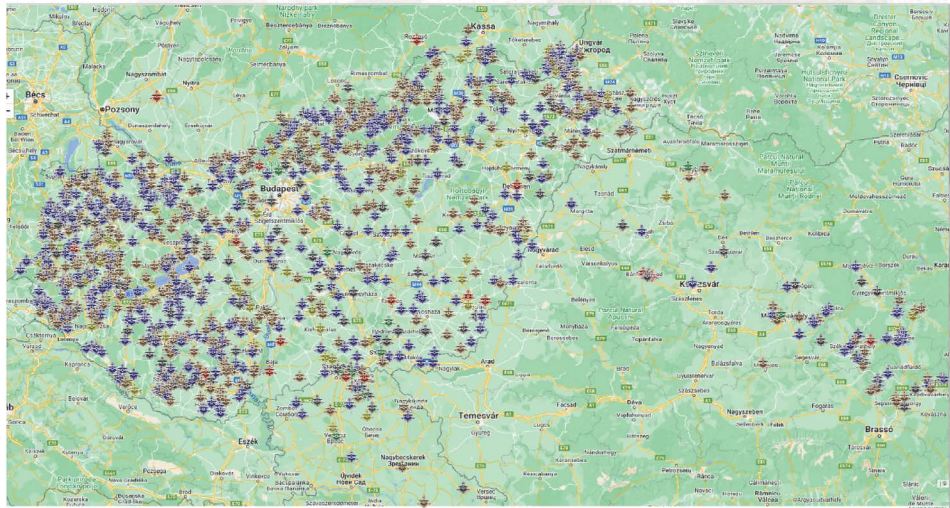
A településeken megvalósuló közösségi, szakköri program „Tudásunkkal kézenfogva a közösségekért”

Regisztrált szervezetek száma Magyarországon: **938**
Induló szakkörök és tagok száma Magyarországon: **1929 db, 9645 tag**

Regisztrált szervezetek száma külhonban: **296**
Induló szakkörök és tagok száma külhonban: **552 db, 3005 tag**

Mindösszesen: **15** szakágban **2481** szakkör és **12650** szakköri tag

Nemezelés	86 szakkör 930 jelentkező
Hímzés	221 szakkör 1105 jelentkező
Vesszőfonás	203 szakkör 1015 jelentkező
Csipkeverés	57 szakkör 285 jelentkező
Mézeskalács	271 szakkör 1355 jelentkező
Gyöngyfűzés	285 szakkör 1425 jelentkező
Bűtorfestés	147 szakkör 735 jelentkező
Csuhé	149 szakkör 745 jelentkező
Éremgyűjtés	19 szakkör 95 jelentkező
Gyertyaöntés	148 szakkör 740 jelentkező
Papírfonás	214 szakkör 1070 jelentkező

Kötés gyönggyel	Makramé	Quilling	Tojásfestés
42 szakkör 210 jelentkező	334 szakkör 1670 jelentkező	121 szakkör 605 jelentkező	60 szakkör 300 jelentkező

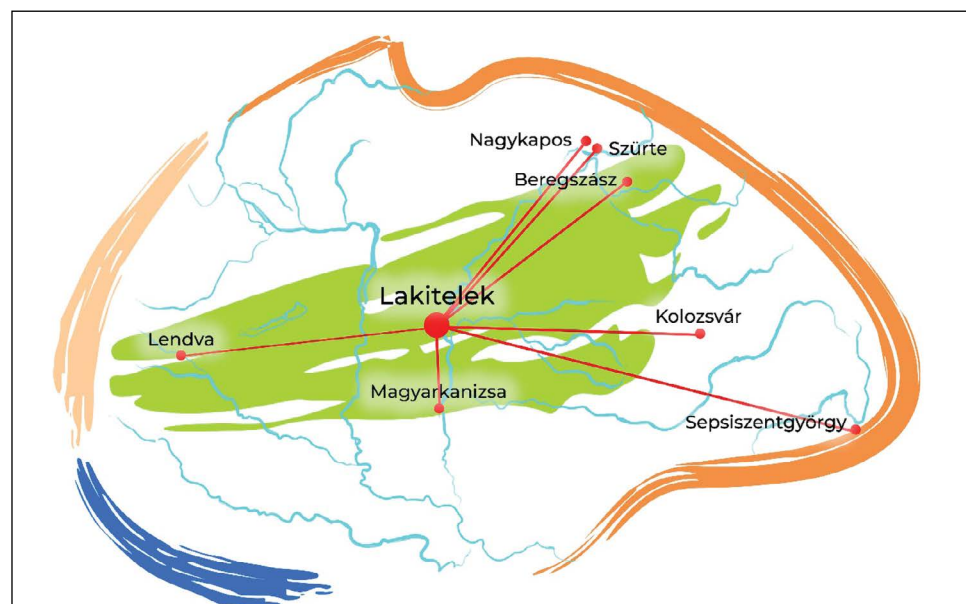
művelődés civil terekben: közösségfejlesztés és közösségszervezés, valamint a Fiatalok bevonása és ifjúságfejlesztés a kistelepüléseken című képzéseknek, amelyeket Szamosújváron szerveztünk meg. A résztvevők a meglévő tudásuk frissítésével, új ismeretek szerzésével és jó gyakorlatok megismerésével eredményesebben vehetnek részt a helyi közösségfejlesztési törekvésekben és a fiatalok kulturális életbe történő bevonásában egyaránt. Képzéseink kiválasztása során azt tartjuk szem előtt, hogy olyan képzéseket ajánljunk a határon túli magyarok lakta térségekben, amelyek a helyi problémákra, sajátosságokra reagálnak, és kínálnak megoldási alternatívát vagy segítenek elő olyan fejlesztési folyamatokat, amely az ott élők helyben maradását, közösségeik megerősítését és a magyar kultúra továbbadását támogatják.

A 2020–2021. évben kevesebb lehetőségünk volt a határon túli partnerekkel jelenléti formában megvalósuló képzések szervezé-

sére a pandémia miatt. Ebben az időszakban elsődlegesen az online konferenciák, egyéni mentorálások és tanácsadások jelentették a tudástransfer lehetőségeit a határon túli szakemberek számára.

A következő években a Kárpát-medence számos területén elindult ASzakkör Program módszertani megerősítése érdekében –

a 2021. évben magyarországi mintára építve – határon túl is indítjuk a Szakkörvezetés módszertana képzést. A képzés blended formában készíti fel a szakkörvezetés, szakkörvezetés és kiállítás szervezés módszertani alapjaira, továbbá a résztvevők motivációjának és érdeklődésének fenntartására a szakköri tevékenységben.

A külhoni Szakkör mintaprogram regionális központjai

A Szakkör program külhoni együttműködési hálózata

A Szakkör program magyarországi indításával egyidejűleg – az előzőekben leírtakban jelzettek szerint – már működtek azok a határokon átívelő, illetve régiók közötti együttműködések, amelyek megfelelő háttérrel biztosították a program külhoni kiterjesztéséhez. Három hálózat jelentette ennek lehetőségét: az egyik az eddigiekben bemutatott Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, a másik a közel húsz éves múlttal rendelkező felnőttképzési hálózat, a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter, a harmadik pedig a felvidéki magyarságot támogató Rákóczi Hálózat. A célkitűzés már 2021-ben az volt, hogy ezek a szerveződések kompetenciái, erőforrásai optimálisan kapcsolódjanak össze a szakkörök egységes, összehangolt külhoni megvalósításához az egész Kárpát-medencében a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságának Partnerségi Központja koordinálásával.

Az első, 2021. év külhoni szakkör mintaprogramjainak tapasztalatai és az egyes magyarlakta régiókon belül kialakult szerepvállalások alapján létrejött a Nemzeti

Művelődési Intézet és hét külhoni partnerszervezetének hálózati együttműködése, amely regionális központokkal működik a Kárpát-medencében.

Partnerszervezetek:

Nagykapos: Rákóczi Hálózat

Szürte: Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület

Beregszász: Pro Cultura Subcarpathica

Kolozsvár: Erdélyi Magyar Köz-
művelődési Egyesület

Sepsiszentgyörgy: Amőba Alapítvány

Magyarkanizsa: Felnőttképzők
Regionális Hálózata

Lendva: Magyar Nemzetiségi
Művelődési Intézet

Zárás helyett a folytatásról

Az anyaországtól elszakított magyar közösségeinkben az elmúlt 10 év fentiekben felvázolt szakmai eredményei igazolták ennek a határokon átívelő partnerségnek a hatékonyságát, és ez biztató a további feladatokhoz is. Kutatásra alapozott képzések, módszertani mintaprogramok, szakmafejlesztési elképzelések sokasága rajzolódott ki, amelyek reményeink szerint állandósult határon túli térségi központokkal, éves szakmai tervezéssel hosszú távon biztosíthatják az egységes Kárpát-medencei közművelődési tevékenységek határon túli bázisait.

DR. JUHÁSZ ERIKA okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg PhD fokozatát 2005-ben. Közművelődési szakértő, valamint a Közművelődési Akkreditációs Bizottság tagja. A Debreceni Egyetem oktatója 25 éve, 11 éve tanszékvezető docense. A Nemzeti Művelődési Intézetben 2015 óta a Kárpát-medencei magyar közművelődési képzési és kutatási folyamatok vezetője, jelenleg szakmafejlesztési igazgató. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesületének, alapító tagja a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. Az MTA köztestületi tagja, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a Kulturális Szemle folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja a Polymatheia – Művelődés- és neveléstörténet című hazai, valamint a Hungarian Educational Research Journal nemzetközi folyóiratnak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon (2016., Csokonai Kiadó, Debrecen, elérhető: <http://mek.oszk.hu/16200/16283/>). További több mint 200 írása elérhető a Magyar Tudományos Művek Tárában (www.mtmt.hu).

A cikk összeállításában közreműködtek a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóság munkatársai, többek között: Deák Orsolya, igazgatósági titkárságvezető, dr. Panyi László, kutatási központvezető, Pete Nikolett, felnőttképzési központvezető, Molnár György, partnerségi központvezető.